

Зіненко Костянтин Анатолійович, аспірант;

Кобелева Тетяна Олександрівна, д.е.н., професор, Тел: +38 (097) 4685645; E-mail: tanja.kobeleva@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6618-0380>

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, Україна, 61002

МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ СТЕЙКХОЛДЕРІВСЬКОГО ПІДХОДУ

Анотація. Мета статті полягає в розробці науково-методичного підходу до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Запропоновано науково-методичний підхід, що складається з таких етапів оцінювання: а) оцінювання рівня економічної безпеки за функціональними складовими будівельного підприємства, що базується на таксономічному підході до формування загального інтегрального показника методом В. Плюта; б) оцінювання впливу інтересів стейкхолдерів на рівень економічної безпеки будівельного підприємства за визначеними групами на основі експертного методу бальної оцінки та факторного аналізу; в) оцінювання впливу чинників корисних (можливості) та дестабілізаційних (загрози) на економічну безпеку будівельного підприємства за групами стейкхолдерів з використанням методів факторного аналізу; г) ранжування груп стейкхолдерів із урахуванням пріоритетності впливу на рівень економічної безпеки будівельного підприємства; д) визначення загального рівня економічної безпеки будівельного підприємства із урахуванням інтересів та чинників впливу за групами стейкхолдерів на основі побудови комплексного інтегрального показника економічної безпеки будівельного підприємства. Проведення оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства на основі запропонованого науково-методичного підходу із урахуванням впливу реалізації інтересів стейкхолдерів та чинників впливу за групами стейкхолдерів надає можливість отримання комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства, що сприяє прийняттю більш ефективних управлінських рішень щодо покращення рівня економічної безпеки, стійкості функціонування та розвитку будівельного підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, оцінювання, стейкхолдери, методика.

Zinenko K., graduate student;

Kobielieva T., Doctor of Economics, Professor, Phone: +38 (097) 4685645; E-mail: tanja.kobeleva@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6618-0380>

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", str. Kirpychova 2, Kharkiv, Ukraine, 61002

MODELING OF THE ASSESSMENT OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE USING THE STAKEHOLDER APPROACH

Annotation. The purpose of the article is to develop a scientific and methodological approach to the comprehensive assessment of the economic security of a construction enterprise. A scientific and methodological approach is proposed, consisting of the following assessment stages: a) assessment of the level of economic security by functional components of the construction enterprise, which is based on a taxonomic approach to the formation of a general integral indicator by the method of V. Plyut; b) assessment of the impact of stakeholders' interests on the level of economic security of the construction enterprise by defined groups based on the expert method of point assessment and factor analysis; c) assessment of the impact of beneficial (opportunities) and destabilizing (threats) factors on the economic security of the construction enterprise by stakeholder groups using methods of factor analysis; d) ranking of stakeholder groups taking into account the priority of impact on the level of economic security of the construction enterprise; e) determination of the general level of economic security of the construction enterprise, taking into account the interests and factors of influence by stakeholder groups, based on the construction of a complex integral indicator of the economic security of the construction enterprise. Conducting an assessment of the economic security of a construction enterprise on the basis of the proposed scientific and methodological approach, taking into account the influence of the realization of the interests of stakeholders and the factors of influence by groups of stakeholders, provides an opportunity to obtain a comprehensive assessment of the level of economic security of the enterprise, which contributes to the adoption of more effective management decisions regarding the improvement of the level of economic security, stability of functioning and development of the construction enterprise.

Keywords: economic security, enterprise, assessment, stakeholders, methodology.

Зиненко Константин Анатольевич, аспирант;

Кобелева Татьяна Александровна, д.э.н., профессор, Тел: +38 (097) 4685645; E-mail: tanja.kobeleva@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6618-0380>

Национальный технический университет "Харьковский политехнический институт", ул. Кирпичева 2, г. Харьков, Украина, 61002

МОДЕЛИРОВАНИЕ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СТЕЙКХОЛДЕРОВСКОГО ПОДХОДА

Аннотация. Цель статьи состоит в разработке научно-методического подхода к комплексной оценке экономической безопасности строительного предприятия. Предложен научно-методический подход, состоящий из следующих этапов оценивания: а) оценка уровня экономической безопасности по функциональным составляющим строительного предприятия, базирующийся на таксономическом подходе к формированию общего интегрального показателя методом В. Плюта; б) оценка влияния интересов стейкхолдеров на уровень экономической безопасности строительного предприятия по определенным группам на основе экспертного метода балльной оценки и факторного анализа; в) оценка влияния факторов полезных (возможности) и дестабилизационных (угрозы) на экономическую безопасность строительного предприятия по группам стейкхолдеров с использованием методов факторного анализа; г) ранжирование групп стейкхолдеров с учетом приоритетности влияния на уровень экономической безопасности строительного предприятия; д) определение общего уровня экономической безопасности строительного предприятия с учетом интересов и факторов влияния по группам стейкхолдеров на основе построения комплексного интегрального показателя экономической безопасности строительного предприятия. Проведение оценки экономической безопасности строительного предприятия на основе предложенного научно-методического подхода с учетом влияния реализации интересов стейкхолдеров и факторов влияния по группам стейкхолдеров предоставляет возможность получения комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия, что способствует принятию более эффективных управленческих решений по улучшению уровня экономической безопасности, устойчивости функционирования и развитию строительного предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, оценка, стейкхолдеры, методика.

Постановка проблеми. Надзвичайно важливим питанням для підвищення ефективності діяльності підприємств сьогодні є забезпечення сталого безкризового його функціонування. У зв'язку з цим багато підприємств активно розглядають та впроваджують методичні підходи щодо оцінки поточного та перспективного стану економічної безпеки. Функціонування підприємств в умовах пандемії коронавірусу та військового стану підштовхує підприємства більш ретельно відноситися до стану своєї економічної безпеки, максимально запобігати проявам негативних чинників в своїй діяльності. Ефективне управління будівельним підприємством у трансформаційних економічних умовах господарювання має здійснюватися на основі забезпечення та гарантування економічної безпеки із визначенням її рівня. Значна кількість існуючих в цей час методик оцінювання та відсутність загальноприйнятого теоретико-методичного забезпечення ускладнюють проблему оцінювання. Тому залишається актуальним проведення досліджень у пошуку універсального комплексного підходу до оцінювання, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами сутності та оцінки рівня інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємств та організацій займалась достатня кількість як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед них слід назвати Богдан Н.М., Гришко Н.Є., Донець Л.І., Дяченко К.С., Єршову Н.Ю., Кобелеву Т.О., Козаченко Г.В., Молодід О.О.,

Небава М.І., Отенко І.П., Перерву П.Г., Пушкар Т.А., Романчик Т.В., Череп А.В., Шуміло О.С. та ін. [1-11]. Дослідження значної кількості запропонованих у науковій літературі підходів та методів оцінювання економічної безпеки підприємств свідчать про відсутність єдиної методики оцінки, що обумовлено невизначеністю критеріїв та методичної бази оцінювання. Під час дослідження існуючих підходів нами виділено основні, які можна адаптувати під час оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, а саме: ресурсно-функціональний, індикаторний, програмно-цільовий і результативний. Щодо проведення оцінювання в аспекті взаємодії зі стейкхолдерами, заслуговує на увагу стейкхолдеро-орієнтований підхід, запропонований Т.В. Момот та І.О. Філатовою. Досить актуальним є підхід, розроблений Є.В. Міщук для оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів як складника економічної безпеки підприємства, який, на нашу думку, нагально потребує свого розвитку та вдосконалення.

Постановка завдання. Формування комплексної методики оцінювання рівня економічної безпеки будівельних підприємств та формування заходів по забезпеченню необхідного її рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до запропонованої методики оцінювання рівня економічної безпеки будівельних підприємств відбувається у динаміці та визначається на основі комплексного трьохкомпонентного показника, що включає в себе:

- а) загальний таксономічний показник економічної безпеки будівельного підприємства, який визначається з урахуванням впливу на загальний стан економічної безпеки кожної її функціональної складової (I_1);
- б) показник впливу факторів реалізації інтересів стейкхолдерів на економічну безпеку підприємства (I_2);
- в) показника впливу чинників за групами стейкхолдерів на економічну безпеку підприємства (I_3).

Об'єктивне оцінювання ситуації у досліджуваній групі будівельних підприємств м. Харкова щодо стану економічної безпеки здійснюється шляхом побудови куба у тривимірному просторі та виділення в ньому зони економічної безпеки будівельного підприємства якій і буде належати відповідний її рівень, що вимірюється координатами точки тривимірного простору, які представлені значеннями інтегральних показників.

Для визначення рівня економічної безпеки на кожному підприємстві відповідно запропонованої методики мають бути проведені дослідження у динаміці, за визначений період, розраховані загальні інтегральні показники (I_1), (I_2), (I_3), що складають комплексний показник рівня економічної безпеки. Застосування такої методики оцінювання рівня економічної безпеки будівельного підприємства сприятиме наданню більш якісної оцінки, що враховує інтереси зацікавлених сторін та вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на його економічну безпеку.

Для визначення загального показника економічної безпеки будівельного підприємства за функціональними складовими (I_1) пропонується використовувати методичні положення багатовимірною статистичного аналізу, зокрема, методу таксономічного аналізу, розробленого польським вченим-економістом В.Плюта [2]. Застосування методу таксономії дозволяє здійснити оцінку конкурентоспроможності підприємства шляхом агрегування різнорідних показників його діяльності на один. Це дозволить також виявити вплив різних чинників на ефективність діяльності підприємства.

Розроблений комплексний підхід до оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства апробовано за даними 7 будівельних підприємств: ПАТ «Трест Житлобуд-1», ТДВ «Житлобуд-2», ПАТ «Південспецатоменергомонтаж», ПАТ «Куряжський домобудівельний комплекс», КП «Харківспецбуд», ТОВ «Спецбудмонтаж Україна», КП «Харківське ремонтно-будівельне підприємство».

Визначено, що на рівень економічної безпеки досліджуваних будівельних підприємств найбільший вплив має ринкова складова, також значущими є фінансова та техніко-технологічна. В якості прикладу на рис.1 наведено зміну інтегральних показників рівня економічної безпеки будівельних підприємств за складовими за 2020 р.

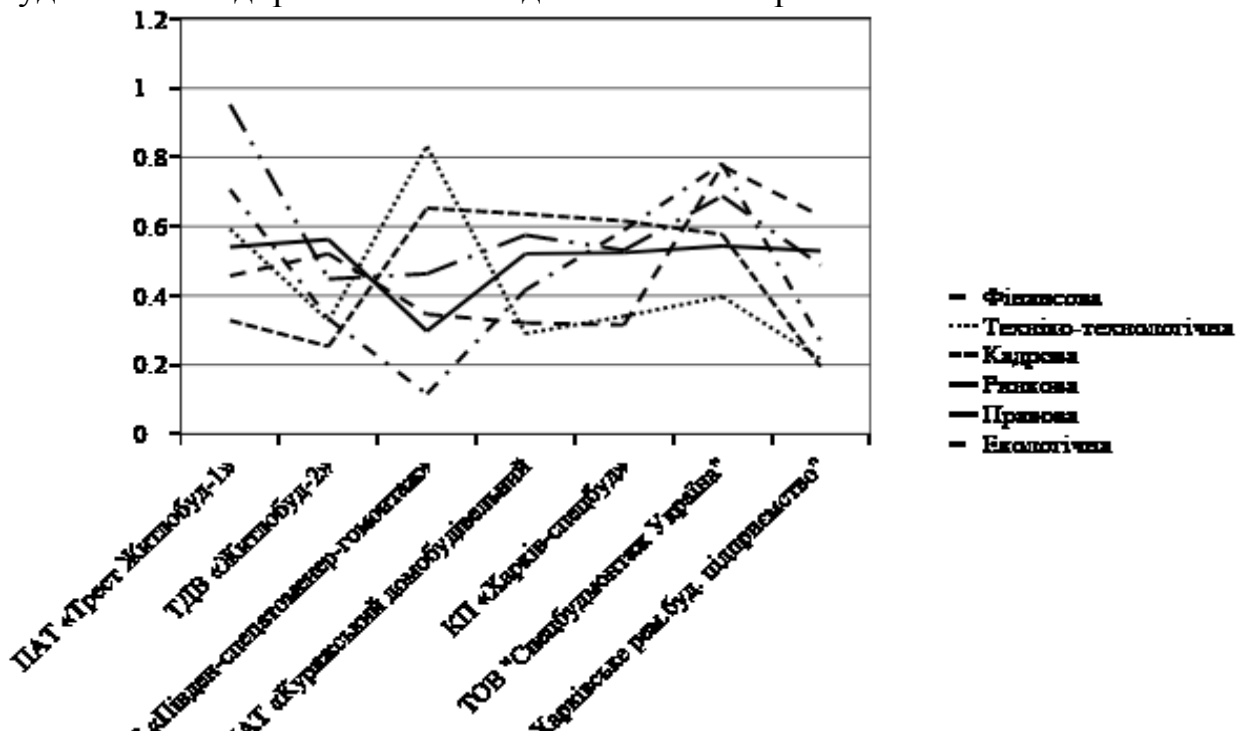

Рис. 1. Зміна інтегральних показників рівня економічної безпеки будівельних підприємств за її складовими (I_1) за 2020 р.

Джерело: розроблено авторами

Для підприємства-лідера у досліджуваній групі будівельних підприємств (ПАТ «Трест Житлобуд-1») побудуємо графік стану

функціональних складових, які в основному і формують в достатній мірі високі показники економічної безпеки цього підприємства і більш наглядно пояснюють високий рівень економічної безпеки у 2020р. ПАТ «Трест Житлобуд-1» за функціональними складовими (рис. 2).

Рис. 2. Рівень економічної безпеки (I_1) будівельного підприємства ПАТ «Трест Житлобуд-1» у 2020 р. за складовими економічної безпеки
Джерело: розроблено авторами

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що найвпливовішою складовою на економічну безпеку підприємства у 2020 році є ринкова складова. В певній мірі цьому фактору є об'єктивне пояснення. Без належного успіху при використанні ринкової складової виробничо-комерційної діяльності не може бути сталого та безпечного розвитку будівельного підприємства.

Оцінювання впливу реалізації інтересів стейкхолдерів та чинників впливу (показник впливу факторів реалізації інтересів стейкхолдерів на економічну безпеку підприємства - I_2), пропонується здійснювати з використанням факторного аналізу та визначення серед значної кількості інтересів та чинників меншої кількості інформаційно-об'ємніших – латентних факторів, що аналітично практично не вимірюються, але певним чином впливають на економічну безпеку будівельного підприємства та є першопричинами які змінюють індикатори відповідних інтересів стейкхолдерів підприємства та чинники впливу і забезпечують між ними взаємозв'язки. Латентні фактори є інтегрованими характеристиками вищого рівня, які визначаються під час узагальнення елементарних ознак.

Факторний аналіз інтересів стейкхолдерів та чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на економічну безпеку будівельного підприємства здійснено з використанням статистичного пакету Statgraphics Centurion. Для оцінювання впливу стейкхолдерів за групами за їх інтересами (інтегральний показник I_2) на основі багатовимірного статистичного методу – факторного аналізу, можна згорнути інтереси в одну величину. Для обчислення такого інтегрального показника використовуємо перший латентний фактор F в системі обчислених латентних факторів,

оскільки саме перший фактор максимального відображає початкову систему показників. У рівняння першого латентного фактору в кожній групі інтересів слід підставити середні значення оцінок експертів по кожному окремому інтересу.

Проведено відповідні розрахунки інтегральних показників впливу реалізації інтересів стейкхолдерів за групами зовнішнього середовища. Моделі основних латентних факторів та інтегральних показників впливу реалізації інтересів за групами стейкхолдерів будівельного підприємства представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Моделі основних латентних факторів (перших) та інтегральні показники впливу реалізації інтересів за групами стейкхолдерів підприємства

Групи стейкхолдерів	Модель латентного фактору	Інтегральний показник
Зовнішнє середовище		
Споживачі	$F = -0,213x_1 + 0,865x_2 - 0,806x_3 + 0,127x_4 + 0,128x_5$	$I_c = 0,085$
Постачальники	$F = 0,12x_6 - 0,12x_7 + 0,121x_8 + 0,447x_9 + 0,905x_{10}$	$I_n = 0,486$
Держава	$F = -0,385x_{11} + 0,874x_{12} + 0,404x_{13} - 0,333x_{14} + 0,1x_{15} - 0,404x_{16} + 0,467x_{17}$	$I_d = 0,486$
Фінансові установи	$F = 0,846x_{18} + 0,801x_{19} + 0,8x_{20} - 0,019x_{21}$	$I_\phi = 1,0$
Конкуренти	$F = 0,824x_{22} + 0,824x_{23} - 0,37x_{24}$	$I_k = 0,403$
Внутрішнє середовище		
Працівники підприємства	$F = 0,616y_1 + 0,781y_2 + 0,823y_3 - 0,084y_4 - 0,09y_5 + 0,005y_6 - 0,188y_7$	$I_{np} = 0,947$
Власники підприємства	$F = 0,914y_8 - 0,368y_9 + 0,324y_{10} + 0,679y_{11}$	$I_s = 0,65$

Джерело: розроблено авторами

За результатами розрахунків можна надати висновки, що найбільше значення інтегрального показника впливу реалізації інтересів стейкхолдерів I_2 у 2020 р. за групою інтересів «фінансові установи», його значення склало 1,0. Це свідчить про те, що у досліджуваній групі будівельних підприємств враховуються всі інтереси фінансових організацій, тобто виконуються умови, які фінансові організації пропонують для підприємств будівництва. Серед яких банки, кредитні установи та інші. Фінансові установи надають послуги будівельним підприємствам у вигляді залучення коштів фізичних і юридичних осіб в управління з метою фінансування будівництва, що сприяє розвитку галузі. Також значущим інтегральним показником є показник за групою «працівники підприємства», його значення склало 0,947. Зазначимо, що персонал у будівельній галузі відіграє ключову роль, від його рівня кваліфікації залежить ефективне функціонування підприємства та розвиток.

Безпосередньо, значний вплив на рівень економічної безпеки мають власники підприємства. Так, значення інтегрального показника за групою «власники підприємства» склало 0,65, адже інтереси власників будівельного підприємства направлено на отримання прибутку, для чого вони прикладають максимум зусиль за рахунок внутрішньо-корпоративних перетворень щодо організації будівництва з урахуванням змін зовнішнього середовища та його фінансування.

Загальний інтегральний показник впливу реалізації інтересів стейкхолдерів (I_2) на економічну безпеку будівельного підприємства доцільно розраховувати за середньою арифметичною:

$$I_2 = (I_c + I_p + I_d + I_{\phi} + I_k + I_{pr} + I_v) / 7. \quad (1)$$

Отже, підставивши значення інтегральних показників за групами стейкхолдерів у формулу, отримуємо загальний інтегральний показник впливу реалізації інтересів стейкхолдерів (I_2) на економічну безпеку будівельного підприємства:

$$I_2 = 0,085 + 0,486 + 0,486 + 1,0 + 0,403 + 0,947 + 0,65 / 7 = 0,580$$

За тією же методикою оцінюємо і вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища (інтегральний показник I_3) згортаємо в одну величину. Для обчислення інтегрального показника використовуємо перший латентний фактор, у рівняння першого латентного фактору в кожній групі чинників підставляємо середні значення оцінок експертів по кожному окремому чиннику.

Чинники впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку будівельного підприємства структуровані за групами стейкхолдерів та на корисні (можливості) та дестабілізаційні (загрози). Відповідно до такої структуризації як і під час оцінювання впливу реалізації інтересів на економічну безпеку, побудовано рівняння латентних факторів за кожною групою стейкхолдерів, де величина коефіцієнтів при змінних визначають рейтинг чинників, що пояснюють латентний фактор, враховані середні оцінки експертів та розраховано інтегральні показники за кожною групою. Моделі основних латентних факторів та інтегральних показників впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища за групами стейкхолдерів будівельного підприємства представлено у табл. 2.

За результатами розрахунків найвпливовішими латентними факторами зовнішнього середовища, які пояснюють побудовані моделі з визначеним рейтингом корисних чинників, виявилися фактори за групами стейкхолдерів «споживачі» та «постачальники», значення інтегральних показників відповідно 1,0 та 0,955.

Таблиця 2 – Моделі основних латентних факторів та інтегральних показників впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища за групами стейкхолдерів підприємства

Групи стейкхолдерів	Чинники корисні (можливості)	
	Модель латентного фактору	Інтегральний показник
Зовнішнє середовище підприємства		
Споживачі	$F = 0,07z_1 + 0,826z_2 - 0,066z_3 + 0,356z_4 + 0,826z_5$	$I_{Kc} = 1,0$
Постачальники	$F = -0,29z_6 + 0,823z_7 + 0,289z_8 + 0,823z_9$	$I_{Kn} = 0,955$
Держава	$F = 0,745z_{10} - 0,745z_{11}$	$I_{Kd} = 0,088$
Фінансові організації	$F = 0,745z_{12} - 0,745z_{13}$	$I_{Kf} = 0,088$
Конкуренти	$F = 0,841z_{14} - 0,387z_{15} + 0,254z_{16}$	$I_{Kk} = 0,043$
Внутрішнє середовище підприємства		
Працівники підприємства	$F = -0,37q_1 + 0,824q_2 + 0,824q_3$	$I_{Kn} = 0,683$
Власники підприємства	$F = 0,719q_4 + 0,719q_5$	$I_{De} = 0,68$
Групи стейкхолдерів	Чинники дестабілізуючі (загрози)	
	Модель латентного фактору	Інтегральний показник
Зовнішнє середовище підприємства		
Споживачі	$F = -0,192z_{17} + 0,194z_{18} - 0,825z_{19} + 0,342z_{20} + 0,825z_{21}$	$I_{Dc} = 0,05$
Постачальники	$F = -0,108z_{22} + 0,946z_{23} - 0,209z_{24} + 0,628z_{25} + 0,209z_{26}$	$I_{Dn} = 0,616$
Держава	$F = -0,377z_{27} + 0,791z_{28} + 0,76z_{29} - 0,247z_{30} + 0,229z_{31}$	$I_{Dd} = 0,572$
Фінансові організації	$F = 0,745z_{32} - 0,745z_{33}$	$I_{Df} = 0,088$
Конкуренти	$F = -0,104z_{34} + 0,792z_{35} + 0,792z_{36} + 0,792z_{37} - 0,016z_{38} - 0,016z_{39}$	$I_{Dk} = 0,538$
Внутрішнє середовище підприємства		
Працівники підприємства	$F = -0,37q_1 + 0,824q_2 + 0,824q_3$	$I_{Dn} = 0,719$
Власники підприємства	$F = 0,631q_{10} - 0,192q_{11} + 0,823q_{13}$	$I_{De4} = 0,68$

Джерело: розроблено авторами

Серед латентних факторів, які пояснюють побудовані моделі з визначеним рейтингом дестабілізуючих чинників найвпливовішими виявилися фактори за групами «держава» та «конкуренти», значення інтегральних показників відповідно склало 0,572 та 0,578. У досліджуваній групі підприємств, на жаль, найвпливовішим виявився латентний фактор, який побудовано за рейтингом дестабілізаційних чинників за групою «постачальники», значення інтегрального показника склало 0,616.

Щодо аналізу побудованих моделей латентних факторів внутрішнього середовища будівельного підприємства, то можна спостерігати у досліджуваній групі підприємств значний вплив груп стейкхолдерів як «працівники» так і «власники» підприємства на його економічну безпеку, про що свідчить значення інтегральних показників, які набули наступних значень: $I_{Kn} = 0,683$, $I_{Дв4} = 0,68$, $I_{Дв4} = 0,68$. У досліджуваній групі найвпливовішим виявився латентний фактор, модель якого побудована за рейтингом дестабілізаційних чинників «працівники підприємства», значення якого склало 0,719. Таке становище може пояснюватися недостатністю кваліфікованих кадрів у цій групі підприємств, плинністю кадрів, а також у 2020 р. наслідками пандемії у зв'язку із Covid-19.

Загальний інтегральний показник впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища (I_3) на економічну безпеку будівельного підприємства розраховуємо за середньою арифметичною.

Інтегральний показник впливу корисних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища будівельного підприємства на рівень економічної безпеки підприємства:

$$I_{3(1)} = (I_{кс} + I_{кп} + I_{кд} + I_{кф} + I_{кк} + I_{кп} + I_{кв}) / 7 \quad (2)$$

$$I_{3(1)} = (1,0 + 0,955 + 0,088 + 0,088 + 0,043 + 0,683 + 0,680) / 7 = 0,505$$

Інтегральний показник впливу дестабілізаційних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища будівельного підприємства на рівень економічної безпеки підприємства:

$$I_{3(2)} = (I_{дс} + I_{дп} + I_{дд} + I_{дф} + I_{дк} + I_{дп} + I_{дв}) / 7 \quad (3)$$

$$I_{3(2)} = (0,05 + 0,616 + 0,572 + 0,088 + 0,538 + 0,719 + 0,68) / 7 = 0,476$$

Загальний інтегральний показник впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ будівельного підприємства на економічну безпеку підприємства:

$$I_3 = (I_{3(1)} + I_{3(2)}) / 2 \quad (4)$$

$$I_3 = (0,505 + 0,476) / 2 = 0,491.$$

Імплементацию науково-методичного підходу до оцінювання економічної безпеки будівельних підприємств здійснено на прикладі підприємств м. Харкова. Під час дослідження обраної групи підприємств, отримати експертні дані щодо впливу реалізації інтересів та впливу чинників у динаміці не мали змоги. Таким чином отримано дані тільки за 2020 р.

Відповідно наявності інформаційної бази, маємо змогу визначити комплексні показники рівня економічної безпеки будівельних підприємств за 2020 р., оскільки маємо розраховані інтегральні таксономічні показники рівня економічної безпеки й інтегральні показники впливу інтересів стейкхолдерів та чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ.

В якості прикладу, за розрахунками проведено позиціонування підприємства-лідера ПАТ «Трест Житлобуд-1» у досліджуваній групі будівельних підприємств у зонах рівня економічної безпеки підприємства куба тривимірного простору за 2020 р. Так, рівень економічної безпеки для ПАТ «Трест Житлобуд-1» за 2020 р. визначається точкою S у тривимірному просторі із координатами $(0,644; 0,580; 0,491)$. Точка з такими координатами знаходиться у VI кубі, що відповідає зоні високого рівня економічної безпеки будівельного підприємства (рис. 3).

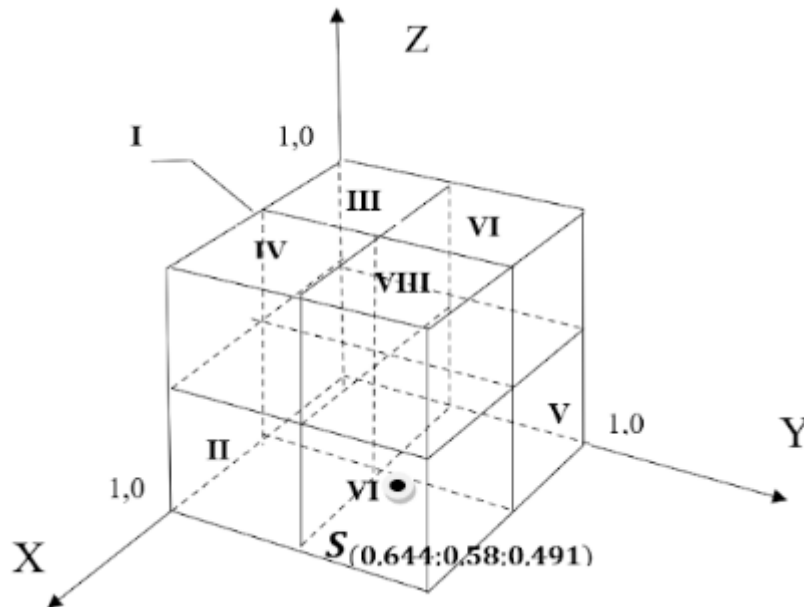

Рис. 3. Зонування рівня економічної безпеки ПАТ «Трест Житлобуд-1» у 2020 р.

Джерело: розроблено авторами

За отриманими результатами оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства пропонується визначити напрямки її підвищення відповідно зони рівня економічної безпеки в якій знаходиться підприємство.

Отже, якщо підприємство знаходиться у зоні з найнижчим рівнем економічної безпеки, на підприємстві мають бути мобілізовані всі резерви для недопущення кризового стану підприємства: підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства, проведення інвентаризація активів підприємства, підвищено власний капітал за рахунок прибутку, серед працівників підприємства мають впровадитися заходи з підвищення кваліфікації персоналу та заохочення й мотивації щодо ефективної праці, забезпечено дієвий юридичний захист діяльності підприємства.

Якщо підприємство знаходиться у зоні достатнього рівня економічної

безпеки, напрямками покращення рівня економічної безпеки має бути створювання умов для підвищення ефективності функціонування будівельного підприємства: підтримка достатнього рівня фінансової стабільності, оптимізація організаційної структури підприємства для якісного управління ним, підтримка кваліфікації працівників на належному рівні, впровадження сучасних заходів щодо захисту навколишнього середовища, забезпечення матеріально-технічної бази та розвиток інформаційних зв'язків, тощо. Знаходженню підприємства у зоні високого рівня економічної безпеки сприяє досягнення на підприємстві високого рівня взаємодії всіх структурних підрозділів, оптимальне використання власних активів підприємства, ефективний менеджмент, належний захист інформації та комерційних інтересів, використання у будівельному процесі новітніх технологій та сучасного будівельного обладнання, спланований стратегічний розвиток підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Відповідно запропонованій комплексній методикі оцінювання рівня економічної безпеки будівельного підприємства, що включає оцінювання рівня економічної безпеки за складовими й визначення рівня з урахуванням інтересів та чинників впливу за визначеними групами стейкхолдерів сформовано систему оціночних показників, та на основі експертного методу обґрунтовано мінімальну кількість індикаторів за складовими економічної безпеки підприємства та визначено мінімальна кількість інтересів та чинників впливу на економічну безпеку підприємства за групами стейкхолдерів й розроблені системи індикаторів рівня економічної безпеки будівельного підприємства:

- система індикаторів щодо оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства за її складовими;
- система індикаторів щодо оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства за впливом інтересів стейкхолдерів будівельного підприємства;
- система індикаторів чинників зовнішнього та внутрішнього середовища серед яких виділено корисні (можливості) та дестабілізуючі (загрози), що впливають на економічну безпеку підприємства.

Для проведення імплементації авторських розробок та досліджень проведено оцінювання економічної безпеки будівельних підприємств на базі вибіркової сукупності будівельних підприємств Харківської обл. Визначено основні особливості, що враховувалися під час отримання вибірки.

Список використаних джерел:

1. Шуміло О. С. Теоретико-методологічні засади управління економічною безпекою підприємств роздрібною торгівлі. Харків: Вид-во «Лідер», 2018. 372 с.
2. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в эконометрическом моделировании / пер. с польск. В. В. Иванова. М. : Финансы и статистика, 1989. 175 с.
3. Економічна безпека підприємства / уклад. Небава М.І., Міронова Ю.В. Вінниця : ВНТУ, 2017. 75 с. URL : <http://posibnyky.vntu.edu.ua/>

4. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення. К.: Лібра, 2003. 280 с.
5. Пушкар Т. А., Дяченко К. С. Фактори зовнішнього та внутрішнього середовища економічної безпеки будівельних підприємств у розрізі її функціональних складників // Вісник ОНУ ім. О. М. Мечникова. 2017. Т. 22. № 3/56. С. 95-99.
6. Антикризисний механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В. Л.Товажнянський [та ін.]; ред.: П. Г.Перерва, Л. Л.Товажнянський. Харків: Віровець А.П. "Апостроф", 2012. 705 с.
7. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності: навч. посібник / П. Г. Перерва [та ін.]; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>
8. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник / П. Г. Перерва [та ін.]; ред.: П. Г. Перерва, В. І. Борзенко, Т. О. Кобелева; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.
9. Кобелева Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>
10. Мішук С. В. Методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки». 2019. № 6. С. 105–118. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15760/1/V141_P105-118.pdf. DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.10
11. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T. A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

Referenses:

1. Shumilo O. S. Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstv rozdrubnoyi torhivli: monohrafiya [Theoretical and methodological principles of management of economic security of retail trade enterprises]. Kharkiv. Vyd-vo «Lider», 2018. 372 s.
2. Plyuta V. Sravnitelnyy mnogomernyy analiz v ekonometricheskom modelirovanii [Comparative Multivariate Analysis in Econometric Modeling]. M. Finansy i statistika, 1989.
3. Modelyuvannya danykh ta manipulyuvannya danymy [Data modeling and data manipulation]. Available at: https://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lecture
4. Kozachenko H. V. Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennya [Economic security of the enterprise: essence and mechanism of provision]. K. Libra, 2003. 280 s.
5. Pushkar T. A., Dyachenko K. S. Faktory zovnishnoho ta vnutrishnoho seredovyscha ekonomichnoyi bezpeky budivel'nykh pidpryyemstv u rozrizi yiyi funktsional'nykh skladnykiv [Factors of the external and internal environment of the economic security of construction enterprises in terms of its functional components]. Visnyk OНU im. O. M. Mechnykova. 2017. T. 22. № 3/56. S. 95-99.
6. Antykryzovyy mekhanizm staloho rozvytku pidpryyemstva : monohrafiya [Anti-crisis mechanism of sustainable development of the enterprise: monograph] / V. L. Tovazhnyans'kyu [ta in.]; red.: P. H. Pererva, L. L. Tovazhnyans'kyu. Kharkiv. Virovets A.P. "Apostrof", 2012. 705 s.
7. Ekonomika, menedzhment, marketynh turyzmu ta hostynnosti: navch. posibnyk [Economics, management, marketing of tourism and hospitality: education. manual]. P. H. Pererva [ta in.]; Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". Elektron. tekst. dani. Kharkiv, 2020. 893 s. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>
8. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник [Intellectual property: master's course: textbook] / P. H. Pererva [ta in.]; red.: P. H. Pererva, V. I. Borzenko, T. O. Kobyelyeva ; Nats. tekhn. un-t «Kharkiv. politekhn. in-t». Kharkiv. Planeta-Print, 2019. 1002 s.
9. Kobyelyeva T. O. Komplayens-bezpeka promyslovoho pidpryyemstva: teoriya ta metody: monohrafiya [Compliance-safety of an industrial enterprise: theory and methods: monograph]. Kharkiv: Planeta-Prynt, 2020. 354 s. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>
10. Mishchuk Ye. V. Metodolohiia otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky steikkholderiv pidpryyemstva yak skladnyka yoho ekonomichnoi bezpeky [Methodology for Evaluating Stakeholders' Economic Security as Part of Enterprise Economic Security]. Visnyk KНUTD. Serii «Еkonomichni nauky». 2019. Available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15760/1/V141_P105-118.pdf. DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.10.
11. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T. A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc. LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2022р.